

Kodály Zoltán
133. születési
évfordulója
2015. december 16.

Koszorúzás a Köröndön a Kodály Zoltán domborműnél

Ünnepi megemlékezés a Kodály Múzeumban

A műsor előadója, *Sapszon Ferenc* Kossuth-díjas karnagy,
a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola megalapítója.

Közreműködők: az iskola *Jubilate Leánykara*,
a zongoránál: *dr. Dominkó István*.

Az „Epigrammák” *Kistétényi Melinda* szövegével hangzottak el.

Epigramma 1 „Hazaszeretet”

Tisztelt Kodály Zoltánné, és tisztelt ünneplők!

Mai megemlékezésünkhöz 3 bibliai képet szeretnék segítségül hívni. 3 bibliai párhuzamot, példát, amin keresztül nézzük Kodály Zoltán életét, és örökségét.

Az első a talentumokról szóló példabeszéd.

1. Talentumok

Az Úr egyik szolgájának tíz talentumot, a másiknak ötöt, a harmadiknak egyet ad, hogy gazdálkodjanak velük. Van, aki elássa, van, aki megsokszorozza.

A talentum ajándék: az ember „természetes” képességeit, illetve a Szentlélek ajándékait jelenti, amelyekben folytonosan növekednie kell. *A kérdés: mit tesz a talentummal, mire használja a tehetséget? Lehetősége és felelőssége: hogy éljen vele, kamatoztassa Isten dicsőségére és az emberiség javára!*

„Jól van, jó és hű szolgám, a kevésen hű voltál, sokat bízok rád ezután...”

Hűséges az, aki az Istentől kapott javaival a kötelesség áldozatos teljesítése által azt teszi, amit a tulajdonos, az Adományozó kíván! Kodály így fogalmazza ezt meg: **„Akiben van tehetség, köteles azt kiművelni a legfelsőbb fokig, hogy embertársainak mennél nagyobb hasznára lehessen”.**

Kodály erre példát is ad: Sok talentumot kapott, s azokat mind kamatoztatta közössége – népe – javára.

Szoktuk mondani: *„A nevelés akkor eredményes, ha eljuttatja a növendéket az önnevelésig”.* Nos, ahogy emberi fejlődésében, úgy zenei téren is Kodály önmaga igényes nevelője volt.

10 éves korában kezd hegedülni, közben néhány zongoraórát kap egy rokontól. Iskolatársaival vonósnégyeszeni szeretne, de mivel nincs csellójuk, gyorsan megtanul csellózni is: egyszerűen egy gordonkaiskolából megtanulja a gyakorlatokat. Majd hangszeret cserél: átadja egy társának a csellót, és ő folytatja a brácsával. Egy özvegyasszony kottákat ad el a városban. Itt bukkan rá a Wohltemperiertes Klavier két kötetére, amit gyorsan megvesz, majd – féléves zongorázás után – végigjátssza a 48 prelúdiumot és fűgát. Néhány Beethoven-szonátát hallás után (nővére játssza a szomszéd szobában), kotta nélkül tanul meg, egy billentyű leütése nélkül. Hamar megtanul orgonálni is, s a diákmisék orgonistája lesz. De legnagyobb öröme a nagyszombati székesegyház gazdag kottatárában való bűvárkodás. Hatalmas tudásszomjtól hajtva bővíti technikai és irodalmi ismereteit és lesi el a zeneszerzők mesterségének szabályait. Az első partitúra, ami sorsdöntő hatással van rá: Beethoven C – dúr miséje, melynek kéziratot másolatát szomjasan tanulmányozta a poros székesegyházi kottatárban. Aztán kezébe kerül másik kedvenc tanulmánya:

Liszt Esztergomi miséje. Zenét szerez a megismert partitúrák mintájára. Ottani szerzeményeit, miséjét, s egy nyitányát előadhatja Toldy Béla a gimnázium paptanára.

Míg Galántán élményeket gyűjt, ráérez és megnyílik az értékekre, Nagyszombatban már tudatosítja ezeket az értékeket.

Tanulmányait jeles érettségivel zárja, majd a Zeneakadémiára, és – hogy látóköre minél szélesebb legyen – a bölcsészettudományi kar magyar-német szakára is jelentkezik. Emellett felvételét kéri a budapesti Eötvös-kollégiumba.

Szinte polihisztor volt: csellista, zeneszerző, tudós, bölcsészdoktor, gondolkodó, nyelvész, népdalgyűjtő és kutató, tanár, kemény kiállású közéleti ember. Sok nyelvet beszélt, félelmetes memóriájáról, hatalmas műveltségéről legendák szólnak, mint ahogy sokan vallanak titokban ajándékozói, nagylelkű, segítőkészségéről is. *„Jól van, jó és hű szolgálóm, a kevésben hű voltál, sokat bízok rád...”* – mondja az Úr.

Epigramma 2 „Nyár elé”

A második kép az irgalmas szamaritánus képe.

2. Irgalmas szamaritánus

Az út szélén, a földön fekszik egy megvert, kirabolt, félholtan otthagyott ember. Jön egy **pap**, majd egy **levita**, mindkettő meglátja, majd közömbösen továbbmegy és folytatja a maga útját.

A **szamaritánus** félbeszakítja útját, közelepp a rászorulóhoz, **lehajló hozzá**, bekötözi sebeit, elviszi egy fogadóba, és ápolja. Másnap két dénárt ad a vendégfogadónak, hogy gondozza a rábízott embert.

Megtaláljuk ezt a rászorulóhoz lehajló gesztust Kodály életében is.

Ő is ment, ill. mehetett volna a maga útján.

– Mehetett volna a külföldi hírnév felé, művelt országok könnyebb, nyugalmasabb életet ígérő csábításának engedve... De – amint írja – *„a határon mindig megjelent előttem egy ízélt láb, rongyos gyermek-sereg, egyik-másik hajdani galántai iskolatársam arcvonásaival. Kórusban kiáltották: „Ne hagyj itt bennünket!”*

– Mehetett volna a sok-sok remekmű megírásának útján,... De élete delén (a Psalmus nagy sikere után) ráeszmél arra, hogy hiába írja a legszébb zenéket, ha nincs kinek, ha nincs, aki azokat meghallgassa, megértse, igényelje. *„Ezért sok tervemet félbehagytam és énekgyakorlatokat kezdtem írni gyermekek számára.”*

– Miközben felfedezi az élni segítő nagy értékeket pl. a magyar népdalban, szembesül a magyar nép kulturálisan inséges, szomorú helyzetével: *„félben maradt nép, teljesületlen nagy ígéretek hordozója”*. És ekkor cselekvésre indítja őt a népe iránti reménytelen, viszonzatlan, viszonzhatatlan szerelem. Hiszen *„mi lehet a jövője annak a nemzetnek, melynek*

tömegei nem részesülnek a kultúra „vitaminjából”, és szellemi téren „póttáplálékon” tengődnek? Nekünk tömegeket kell a zenéhez vezetni!” Miben tudok, miben kell segítenem, és segíthet-e itt más, mint a nevelés? – kérdezi! „S az izzalmas szamaritánus félbeszakítja útját, és lehajol a rászorulóhoz”:

– „Nem volt sürgős számomra, hogy szimfóniát írjak. Sokkal sürgősebb volt, hogy felneveljünk egy olyan közönséget, mely alkalmas rá, hogy minden jó zenét meghallgasson.”

– „Körülnézve itthon azt láttam, hogy nem szimfónia kell ide, hanem gyermeknevelés. Ezért 10 évig nem foglalkoztam jóformán mással, mint gyermekneveléssel. Mondhatnám: gyermekruha-gyártásra „profilíroztam” magamat, semmi „exportcikket” nem csináltam, mert gyermekeink zeneileg meztelenül szaladgáltak. Ha azt akarjuk, hogy valaha zeneértők legyenek, övelük kell foglalkoznunk”.

– „Az iskolai oktatásban áldatlan állapotokat találtam. Tenni akartam valamit népemért. 2 és 3 szólamú kis darabok egész sorát írtam. Ez rengeteg időmet vette igénybe. De egyáltalán nem sajnálom ezt az időt. Egy tucat könnyű kétszólamú gyakorlat írásával ugyanannyit adhatunk az országnak, mint egy új szimfóniával – ha nem többet! En mindenekelőtt hazámat akarom szolgálni”

– „Sok időt fordítottam arra, hogy kórusokat írjak gyermekeknek és iskolai énekkönyveket állítsak össze. Azt hiszem, sohasem fogom sajnálni az időt, amely így nagyobb művek írására elveszett. Úgy érzem, ezáltal ugyanolyan hasznos munkát végeztem a közösségnek, mint ha további szimfonikus műveket írtam volna.”

Epigramma 3 „Bánat”

Idézzük magunk elé a harmadik bibliai képet: Ez pedig a sziklára épült ház képe.

3. Sziklára építés

Aki sziklára épít, az a maradandóra, a szilárdra épít. Épülete ezért teherbíró és tartós lesz. A homokra épített ház összedől, és romhalmazzá lesz.

Kodály tudta ezt, ezért nevelési rendszerét lélektanilag és bölcséletileg mélyen megalapozott, érvényes, klasszikus igazságokra építette. Meglátásait ma sorra igazolják a tudományok, a pszichológia, az agy kutatás. Mondatai mögött mély bölcséleti, antropológiai, pszichológiai megalapozottság van.

„Az »épület«, amit még *Kodály* emelt, ma is áll: lehet, hogy kicsit megkopott, lehet, hogy ki van törve az ablaka itt-ott, de még otthon vagyunk benne” – nyilatkozta nemrég *Kodály Zoltánné*.

Nézzünk rá erre az épületre, nézzük az alapozást, amely a legfontosabb, de láthatatlan része a háznak.

A klasszikus kultúrák által is igazolt egyik alaptétel:

A zene feltétlenül szükséges az ember fejlődéséhez, nélkülözhetetlen és hatékony eszköze a személyiség fejlesztésének! A másik:

Az ember csak az értékekkel való belső találkozás és táplálkozás útján növekedhet!

Kodály a zenére, a zenével való nevelést az embernevelés elengedhetetlen részének látja!

A kodályi cél tehát messze túlmutat a zenén:

A cél: A TELJES EMBER: „Az általános iskola célja: a teljes embert megalapozni. Zene nélkül nincs teljes ember.”

A cél: A BOLDOG EMBER, A BOLDOGABB NEMZET: *Az út a boldogabb élethez a műveltségen keresztül vezet. „Nem lehet boldog ember, akinek nem öröm a zene.” „Csak boldog gyerekekből lehet boldog felnőtt, és csak ezekből lehet boldog ország”.*

A cél: A JOBB EMBER: *„Eljuttatni mindenkire a nagy zenék üzenetét, s ezáltal boldogabbakká és jobbakká tenni az embereket. Felfakasztani és mindenki számára hozzáférhetővé tenni a zene öröm- és erőforrását, hogy abból merítve az emberek teljesebb életet éljenek”*

„A zene ügye az általános iskolában nem is a zene ügye elsősorban”. Kodály hitte, hogy a zene jobbá teszi az embert. Mert a zene tartalmat hordoz!

A jó zenének erkölcsi súlya és mondanivalója van, a jó zene az embert építi, teszi képlékeny szívűvé, a rossz zene az embert fenyegeti és mállasztja belső tartását. Kell a remekművekkel való érintkezés, mert nélküle a lélek sorvad, zsugorodik.

Végül cél mindezekért: a MAGYAR ZENEKULTÚRA megteremtése.

Ezért kell a zene szívébe hatolni, hogy az a gyerek szívébe hatolhasson. Nézzük tovább a „sziklára épített házat”.

1/ Alapkő: az értékes magyar **népdal**. A magyar klasszikus zene, mely hivatott arra, hogy a nemzet zenei kultúrájának, és a zeneoktatásnak alapja legyen. Miért?

– Mert szép és értékes: „századok csiszolta tökéletesség” – mondja Kodály.

– mert egyszerű egyszólamúságában magasrendű esztétikai és nemzeti értéket hordoz;

– és mert ez az érték teherbíró, amelyre nyugodtan építhetünk.

2/ „oszlop”: A zenei nevelés vokális jellegű, az éneknek központi szerepe van a zenei tevékenységben. Miért?

– Mert a zene gyökere az ének!

– mert az ének az emberi lélek legközvetlenebb, legtermészetesebb és legőszintébb megnyilatkozása, ingyenes hangszer, a zenekultúra termőtalaja; „Ha egy szóval akarnók jellemezni e nevelés lényegét, az a szó nem lehetne más, mint: ének”... – mondja Kodály.

- mert a hangszer nélküli szabad ének a zenei képességek igazi és mélyreható iskolája;
- mert a belső elképzelésnek és a hallásnak irányító szerepét biztosítja és bekapcsol az aktív zenélésbe. Hiszen:
- „*Igazi zenekultúrához csak aktív zenéléssel juthatunk*”.

Kiemelkedően fontos:

A kóruséneklés, ami belépés a zenekultúra legmagasabb értékeinek birodalmába.

3/ „oszlop”. A zene birodalmába való belépés kulcsa: *a kottaolvasás*. „Zenekultúra ma már írás-olvasás nélkül csak úgy nem lehet, mint irodalmi kultúra”. – olvassuk Kodálynál.

Ebben hatékony segítő eszköz a *szolmizáció*. Miért? mert:

- beoltja a növendéke a zenei gondolkodás alapjait;
- mert megvilágítja a zenei történelemben a hangok szerepét, összefüggésrendjét;
- mert alakítja a tonális hallást;
- mert segíti a tiszta intonáció fejlesztését.

Miként cselekedjünk?

A zenei nevelés **minél korábban** kezdődjön, a zenei szép magvát a legzsebébb korban el kell ültetni. A gyerek találkozzon és táplálkozzon **a legjobbal**, merítsen a „tiszta forrásból”, érintse őt meg a legnagyobbak hatása. „*Próbáljuk meg az ifjúságot jó zenére tanítani, amilyen korán csak lehet. Jó tanárok mellett ehhez jó irodalom szükséges.*”

Epigramma 4. „Tavaszi”

Az embert, a népet felemelni akaró szeretet mozgatta, s a gyermek mélységes tisztelete hisz „egyetlen gyermek többet ér, mint az egész világ” ezért hagyta meg Kodály: *a gyermeknek csak a legjobbat adjuk, minden más árt neki*... „*csakis művészi érték való a gyermeknek!*”

FOTÓK: BIRINYI JÓZSEF

„Aki pedig hallja e szavakat, de nem cselekszi, balga ember, ki homokra építi házat. És ömlött a zápor, és jött az árvíz, feltámadtak a szelek, és beleütköztek a házba; s az összeomlott, és romhalmazzá lett.”

Céljai megvalósítására Kodály létrehozta az ének-zenei általános iskolát, ahol rátermett énektanár dolgozik, ez az iskolatípus bizonyított, és bizonyítja ma is minden területen az eredményességét!

Kodály elgondolása nagyban függ az egész iskolai közeg „humán” tartalmától. Igazán hatékony a „teljes embert fejlesztő emberközpontú nevelőiskolában” lehet, ahol az iskola egészét átjárja a kodályi gondolat és értékrend. És ehhez meg kell még teremteni a befogadó társadalmi környezetet is! Ezért a kodályi célok megvalósítására ma is a zenei iskola, ill. ennek változata a Kórusiskola a legalkalmasabb.

Kodály nemzetét felemelni akaró pedagógiai tevékenységét értékel-kötelezettség, hit és prófétai hivatástudat irányította. Ennek tudatában volt.

„*Igaza volt Toldy Bélának, hogy prófétautódot vagyunk*” – mondta egyszer Nádasy Alfonznak. „*Nemcsak azt mondják el a próféták, ami a jövőre vonatkozik, hanem azt is, ami a jelennek kell. Ez az én hivatásom, ez az én hitvallásom!*”

A prófétára – akinek vallotta magát, s akit a Gondviselő küldött nekünk – hihetetlen felelősség szakad: hisz kincseket bíztak reá, és érzi, épp ezekre van szüksége az embereknek.

A kodályi épületet nevezhetem kodályi útnak is, s az oszlopokat csillagoknak, vagy útjelző fényeknek. Bizony elhagytuk ezt az utat, letértünk róla, s lassan benövi a gaz, ellepi a gyom.

De talán most nyílik rá lehetőség, hogy fölnézzünk az útjelző fényekre és elinduljunk ismét a kodályi úton!

Vajon rá merünk-e lépni?... Kitézzük-e ismét a kodályi célokat, amelyekért ő élt, amit ő kitézött, amit ő szánt nekünk: a teljes, boldog, igaz ember eszményét, egy boldogabb ország reményét, azt, hogy ne pusztaság legyen itt, hanem Tündérbert?!...

Epigramma 5. „Felhő”

Köszönjük Kodály Zoltán!

Köszöntjük Kodály Zoltánt!

